

BBABAC (5)
BACHELOROPPGAVE MED FORSKNINGSMETODE

Miljøterapeuter i skolen

–

En litteraturstudie

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

Stavanger, mai 2022

Kandidatnummer: 5206

Antall ord: 12609

«Hva lever vi for hvis det ikke er for å gjøre livet
mindre vanskelig for hverandre?»

Av George Eliot

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Valg av tema.....	1
1.1.1 Førforståelse	2
1.2 Presentasjon av problemstilling.....	2
1.3 Begrepsavklaringer.....	3
1.3.1 Miljøterapeut	3
1.3.2 Psykososialt miljø	3
1.4 Formål med oppgaven og relevans.....	3
2.0 Bakgrunn	4
2.1 Elevenes rettigheter	4
2.2 «Å høre til» Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø	4
3.0 Teoretisk perspektiv	5
3.1 Bronfenbrenners bioøkologiske modell	6
3.2 Sosialarbeideren som relasjonsbygger	6
3.3 Systematikk i miljøarbeid.....	7
3.4 Psykisk helse i skolen.....	9
4.0 Metode	11
4.1 Hva er metode?.....	11
4.2 Valg av metode.....	11
4.3 Studiens troverdighet.....	12
4.4 Datainnsamling.....	12
4.5 Analyse.....	14
5.0 Resultat	15
5.1 Presentasjon av forskningsartikler	15
5.1.1 Tabell/Figur 3 – Artikkel 1	15
5.1.2 Tabell/Figur 4 – Artikkel 2	15
5.1.3 Tabell/Figur 5 – Artikkel 3	16

5.1.4 Tabell/Figur 6 – Kapittel i bok med redaktør (4).....	17
5.2 Hovedtema funn	18
5.2.1 Miljøterapeutenes rolle.....	18
5.2.2 Lærerens rolle.....	19
5.2.3 Tverrfaglighet.....	20
5.2.4 Psykososiale utfordringer blant elever	21
5.2.5 Faktorer som kan fremme elevenes psykososiale miljø.....	22
6.0 Drøfting	25
6.1 Mikrosystemet	25
6.2 Mesosystemet	28
6.3 Eksosystemet.....	29
6.4 Makrosystemet	31
7.0 Avslutning	32
7.1 Refleksjon.....	33
8.0 Litteraturliste.....	35

1.0 Innledning

1.1 Valg av tema

Denne oppgaven presenterer en litteraturstudie om miljøterapeuter i skolen. Nysgjerrigheten min for dette tema kom da jeg i fjor leste en nyhetsartikkel fra fellesorganisasjonen ¹(FO). I artikkelen kom det fram at behovet for miljøterapeuter i skolen bare blir større og større. Etter en lang periode med koronapandemi og sosial nedstengning har barn og ungdom betalt en stor pris. Undervisning hjemmefra, stengte fritidstilbud og mer tilbragt tid hjemme kan ha vært skadelig for de som i utgangspunktet ikke har det så bra (Kvisvik et al., 2021). Før pandemien var det også behov for styrking av miljøterapeuter i skolen, men nå mener FO vi ikke har tid til å vente. FO ønsker nå derfor lovfesting av miljøterapeuter på hvert trinn, og i hele stillinger i skolen. Artikkelen understreker at elevene trenger voksne som kjenner dem og bryr seg og dem. De har også behov for trygge og gode relasjoner til voksne for å kunne fortelle at noe er galt. Enten det handler om mobbing, vanskelige hjemmesituasjoner eller utfordringer omkring det psykososiale miljøet (Kvisvik et al., 2021). Mimmi Kvisvik, forbundsleder i FO har også uttrykt bekymring rundt at budsjettkutt skal gå utover miljøterapeutene i skolen (Johannesen, 2020).

Skolen er en av de aller viktigste arenaene i barn og unge sitt liv, og det er på skolen de tilbringer store deler av hverdagen sin. Lærere møter i dag flere elever med sosiale og emosjonelle vansker enn før og skolemiljøet preges ikke bare av det som skjer på skolen, men også det som skjer i sosiale medier eller hjemme (Borg & Lyng, 2019). Miljøterapeuter i skolen har en komplementær kompetanse og rolle til lærere. Som miljøterapeut er fokuset å samarbeide med lærere om utfordringer som kan dukke opp i elevenes miljø, gjøre en tidlig innsats og arbeide forebyggende (Borg & Lyng, 2019). Personer med ulik yrkesbakgrunn i skolen kan være avlastende for lærere, konfliktdempende, føre til mindre uro i klassen som ofte kan skyldes manglende oppfølging av ulike psykososiale problemer (Kunnskapsdepartementet, 2010, sitert i Holmøy et al., 2019). I dagens samfunn er det ikke lovpålagt å ansette miljøterapeuter ved barne-, ungdom- eller videregående skoler, men flere skoler har ansatt miljøterapeuter (Holmøy et al., 2019).

¹ Fagforeningen og profesjonsforbundet for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere.

1.1.1 Førforståelse

I en undersøkelse har vi alltid en førforståelse med oss. Førforståelsen er skapt av tidligere erfaringer og det vil si at vi har tanker om et tema før vi har undersøkt det (Dalland, 2017). Min førforståelse er blant annet skapt gjennom praksiserfaring, undervisning, bekjentskap og yrkessammenheng. I praksis hos barneverntjenesten og fra emner på skolen har jeg erfart hvor viktig et godt tverrfaglig samarbeid er for god nok oppfølging. Dette for å kunne se hele barnet og følge det opp på en helhetlig måte. Jeg kjenner flere lærere som forteller om behovet for mer oppfølging av enkeltelever og klasser. Spesielt enkeltelever med særskilte behov. Det kan virke som om lærere ser nytten og verdien i det å ha miljøterapeuter til stede i skolen. Selv har jeg ikke jobbet i skolen, men når vi hadde om miljøarbeid i skolen forrige semester synes jeg det var utrolig spennende. Jeg har noe erfaring med å arbeide miljøterapeutisk i omsorgsbolig for psykisk utviklingshemmede, men jeg ser for meg jobb i skolen etter endt utdanning. Jeg kan derfor tenke meg å tilegne meg mer kunnskap rundt dette temaet, som jeg forhåpentligvis kan ta med meg videre i arbeidslivet til det beste for elevene.

1.2 Presentasjon av problemstilling

På bakgrunn av min nysgjerrighet for nyhetsartikkelen til FO velger jeg å sette søkelys på betydningen av det å ha miljøterapeuter i skolen. Med dette ønsker jeg å se nærmere på forskning som kan fortelle noe om hvordan miljøterapeutene kan legge til rette for et godt psykososialt miljø. Problemstillingen for oppgaven blir derfor formulert slik:

Hvordan kan miljøterapeuter i skolen legge til rette for et godt psykososialt miljø?

Med skolen, velger jeg å legge vekt på elever i grunnskolen. Dette for å avgrense oppgaven. Åpenbart har alle trinn i grunnskolen forskjellige behov, men da denne oppgaven skal ha søkelys på miljøterapeutens arbeid tror jeg ikke at bredden på målgruppens alder får en negativ betydning.

Selv om mobbing i stor grad er en psykososial belastning som utgjør en risiko for dårlig psykisk helse, skal jeg i denne oppgaven ikke gå inn på mobbing som fenomen. I denne oppgaven skal jeg se på det psykososiale miljøet med en vinkling på psykisk helse da elevenes helse og trivsel inngår i det psykososiale miljøet. I problemstillingen vil hovedfokuset være å svare på hva som kan fremme et godt psykososialt miljø i skolen.

1.3 Begrepsavklaringer

1.3.1 Miljøterapeut

Begrepet brukes i denne oppgaven som et samlebegrep for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. Alle disse yrkesgruppene har minimum 3-årig, sosialfaglig utdanning og kan jobbe som miljøterapeuter i grunnskolen (Borg & Lyng, 2019). En miljøterapeut driver med miljøterapeutisk arbeid som handler om å fremme mestring, læring og personlig ansvar hos individer eller grupper (Borg & Lyng, 2019).

1.3.2 Psykososialt miljø

Skolemiljø kan deles i både fysisk og psykososialt skolemiljø (NOU 2015:2). Et psykososialt skolemiljø består av psykologiske forhold, sosiale forhold og samspillet mellom disse (NOU 2015:2). Dette vil si alle de mellommenneskelige forhold på skolen, det sosiale miljøet og hvordan elever og personalet opplever dette (NOU 2015:2). Det psykososiale miljøet kan påvirkes av blant annet enkeltelever, elevgrupper, skolens holdninger, verdier og normer, som igjen kan påvirkes av indre og ytre faktorer som sosiale, kulturelle, religiøse, økonomiske eller utdanningsmessige forhold (NOU 2015:2).

Et trygt psykososialt miljø kan kjennetegnes av at elevene trives på skolen, at de har tro på sine ferdigheter, at de opplever faglig mestring og at de har et godt forhold til andre elever og lærere på skolen (NOU 2015:2). Ulike studier viser til at et godt psykososialt miljø bidrar til bedre læring, økt livskvalitet og personlig vekst hos elever på skolen (NOU 2015:2, s.115). Dette vil si at dersom elevene har det bra, vil de være mer mottakelige for læring.

Begrepet psykososialt miljø, psykososialt læringsmiljø og psykososialt skolemiljø vil i denne oppgaven omhandle det samme.

1.4 Formål med oppgaven og relevans

Formålet med denne oppgaven er å undersøke temaet miljøterapeuter i skolen. Jeg håper at bacheloroppgaven kan gi et bilde av betydningen av det å ha sosialfaglig kompetanse i skolen. Dersom koronasituasjonen har gjort behovet for miljøterapeuter større, kan det være aktuelt å konferere om det å ansette flere miljøterapeuter i skolen bør være en satsing fremover. På bakgrunn av dette er ikke temaet bare spennende, men det er også svært dagsaktuelt og viktig å forske på. Studien har stor sosialfaglig relevans. Den er ikke bare relevant for barnevernspedagoger, men for alle yrkesgrupper i skolen fordi et godt psykososialt miljø kan fremme helse, trivsel og læring jf. opplæringslovens §9a-2.

2.0 Bakgrunn

2.1 Elevenes rettigheter

Elevenes rettigheter i skolen er samlet i Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven). Opplæringslovens kapittel 9A omhandler elevene sitt skolemiljø og presiserer at alle elever har rett til et godt og trygt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. I §9a-4 stilles det krav til at ansatte i skolen skal rette sin oppmerksomhet på elevene og deres trivsel, og så fort som mulig undersøke ved mistanke om at en elev ikke har det bra på skolen. Elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn, og et trygt og godt psykososialt skolemiljø skal sikres (Utdanningsdirektoratet, 2020). Dersom en elev ikke har det bra på bakgrunn av mobbing eller andre typer krenkelser skal skolen sørge for at tiltak blir iverksatt. Skolen er ifølge §9a-3 lovpålagt å jobbe forebyggende og aktivt for å fremme det psykososiale miljøet. I opplæringslovens §9a-8 stilles det krav til medvirkning av elevene ved at de skal engasjeres i planlegging og gjennomføring av det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.

I læreplanverket og fra Kunnskapsløftet 2020 settes det søkelys på sosial kompetanse og det understrekes: «Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring. I det daglige arbeidet henger derfor elevenes faglige og sosiale læring og utvikling sammen» (Utdanningsdirektoratet, 2020).

2.2 «Å høre til» Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø

I NOU 2015:2 *Å høre til*: Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø kan man se økt politisk satsing på det psykososiale miljøet i skolen de siste årene. Politikere, media og folk har engasjert seg i hva vi kan gjøre for å stoppe krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering av barn og unge (NOU 2015:2). Djupedals-utvalget ble i 2013 oppnevnt som et offentlig utvalg av regjeringen til å vurdere hvilke virkemidler en har for å få et bedre psykososialt miljø i skolen. Det ble kommet frem til fem utfordringer de ønsket å sette søkelys på for å fremme et godt psykososialt miljø i skolen.

Den første utfordringen var elevenes rettssikkerhet. Skoleeiere, skoler, foreldre og elever har ikke tilstrekkelig kjennskap eller forståelse av regelverket samt sine egne rettigheter. Dermed mente utvalget at det var behov for å heve regelverkskompetansen og spesielt opplæringslovens kapittel 9a (NOU 2015:2). Den andre utfordringen var skolekulturen. Utvalget mente at selv om det skal være nulltoleranse for blant annet mobbing, var ikke dette innarbeidet som en del av skolekulturen ved alle skoler. Utvalget mente at arbeidet med skolekultur skal være et felles

ansvar for de voksne på skolen, og at ledelser har et særlig ansvar (NOU 2015:2). Den tredje utfordringen omhandler involvering og samarbeid. Utvalget mente at foreldre ikke hadde blitt godt nok involvert i skolens arbeid med det psykososiale miljøet. Utvalget beskriver viktigheten av å etablere gode relasjoner til foreldre for å kunne løse utfordringer som kan oppstå (NOU 2015:2). Videre omhandler fjerde utfordring ansvarliggjøring og systematikk da skoleeierne og skoleledernes kapasitet til å jobbe systematisk med å utvikle skolemiljøet ble beskrevet mangelfull. Utvalget beskrev det som nødvendig å øke skolens kompetanse i hvordan arbeide langsiktig og systematisk med blant annet skolemiljø (NOU 2015:2). Til slutt har vi den femte utfordringen om organisering, hvor ansvarsfordelingen i støttesystemet blir beskrevet for utydelig og at elever og foreldre må ha lett tilgang til god og rask lavterskelhjelp (NOU 2015:2).

3.0 Teoretisk perspektiv

3.1 Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Ulike miljøer påvirker barns sosiale utvikling. I denne forbindelse er det relevant å nevne Bronfenbrenners bioøkologiske modell (1992). Modellen forteller noe om hvordan personer og miljøet de lever i, står i gjensidige påvirkningsprosesser med hverandre (Kvello, 2018). Bronfenbrenner (1992) baserer modellen sin på fem ulike systemer, som er mikro-, meso-, ekso-, makro- og kronosystemet.

Mikrosystemet innebærer de miljøer som barnet befinner seg i til daglig. Dette kan være familien, nabolag, barnehage, skole eller andre fritidsarenaer. Personlige og gode relasjoner, aktiviteter og roller er viktig innhold i mikrosystemet (Kvello, 2018). Barn befinner seg i flere mikrosystem på samme tid. Når spedbarn går inn i et nytt mikromiljø utover kjernefamilien, oppstår mesosystemet. Et mesosystem vil dermed være minimum to eller flere mikrosystem (Kvello, 2018). Mesosystemet kan beskrives som relasjonene og prosessene mellom mikrosystemene (Kvello, 2018). Eksosystemet handler om påvirkning av barnets utvikling uten at barnet direkte deltar, altså indirekte påvirkning (Kvello, 2018). De viktigste samfunnsinstitusjonene er på eksosystemet (Kvello, 2018). Makrosystemet omfatter de ideologiske, økonomiske, historiske tradisjoner, politiske prioriteringer og beslutninger som tas for samfunnet. Med andre ord rammene i samfunnet som har påvirkning på innbyggeres liv og deres muligheter (Kvello, 2018). Eksempler på dette kan være beslutninger om fødselspermisjon, retten til skolegang og lignende (Kvello, 2018). Til slutt har vi kronosystemet som innebærer at personer og miljøer over tid utvikles og endres (Kvello, 2018). For å sikre best mulig utvikling er det viktig at det som skjer i de ulike arenaene som handler om barn, til en viss grad stemmer overens på de ulike nivåene (Kvello, 2018).

3.2 Sosialarbeideren som relasjonsbygger

Ifølge Gustavsson og Tømmerbakken (2011) handler relasjonskompetanse om å kjenne seg selv, forstå andres opplevelser og forstå hva som skjer i samspillet. Utvikling av relasjonskompetanse er en livslang prosess som krever innsats og en vilje om å arbeide med seg selv. Kunnskapene og ferdighetene blir så en del av personligheten (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011).

Det å være i en relasjon og samhandle med andre er en forutsetning for å være menneske (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Mennesket er nemlig et sosialt vesen. For at mennesket

skal kunne utvikle seg følelsesmessig, kognitivt og sosialt er stimulering fra andre en nødvendighet (Tjersland et al., 2018). Vi trenger blant annet å bli sett, hørt og tatt på. Vi trenger også omsorg, bekreftelse, kjærlighet og hjelp for å kunne fortolke oss selv og omverdenen vår (Tjersland et al., 2018). Å bygge en relasjon med noen krever at det innebærer noe av dette. Relasjonens betydning avhenger blant annet av hyppighet av kontakten, varighet og nærhet. Som sosialarbeider heter det at man ikke kan utføre sosialt endringsarbeid uten å ha klart å bygge opp en relasjon med klienten først (Tjersland et al., 2018). Tjersland et al. (2018) peker på at en trygghet og tillit i en relasjon har større betydning for et positivt utfall i en behandlingsprosess enn metodene som blir brukt.

Det kan til tider være vanskelig å bygge opp en relasjon med en elev, og dette kan avhenge av for eksempel tilknytning eller tidligere erfaringer. I skolen kan elever som ikke opplever å bli sett og hørt på en positiv måte ofte prøve å «bli sett» på andre måter. Dette kan være på mer uhensiktsmessige måter som å være høylytte, aggressive eller rett og slett bli mer innelukket (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Ulempen med dette er at det kan føre til at elevene får vanskeligheter i samspill med andre. Som sosialarbeider er det derfor viktig å kunne bygge en relasjon til elever med alle typer atferd, for å skape trygghet og tillit. Dette krever nysgjerrighet og et ønske å om å bli kjent med eleven (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011).

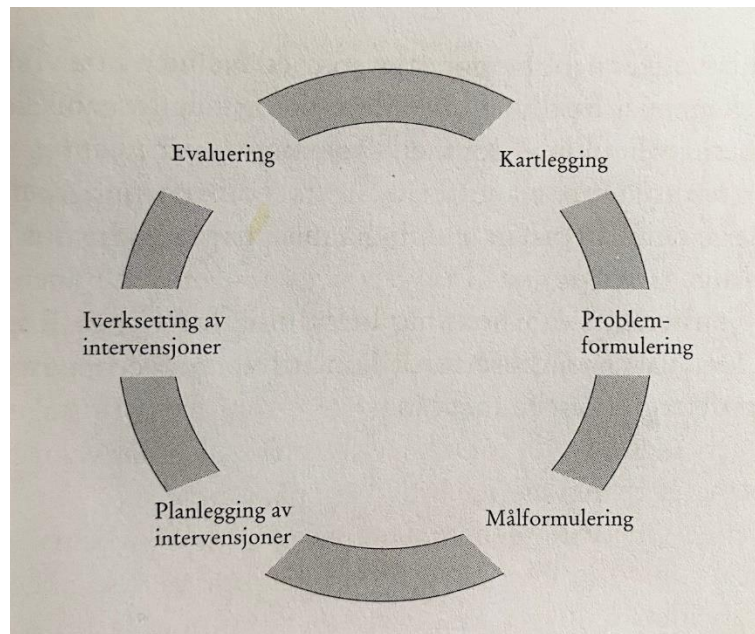
Som sosialarbeider i skolen er idealet at vi klarer å etablere en allianse med barn og unge i utsatte situasjoner. Tjersland et al. (2018) beskriver en allianse som et gjensidig forhold hvor det må foreligge en positiv kvalitet i relasjonen som gjør at det er to som sier ja til noe hos den andre. For sosialarbeideren handler det om å få til et følelsesmessig bånd der eleven føler seg sett, bekreftet og akseptert (Tjersland et al., 2018). Med andre ord at eleven føler seg anerkjent. Tjersland et al. (2018) peker også på at omsorg, forutsigbarhet, autentisitet, kunne by på seg selv og å bygge relasjoner gjennom samhandling er gode metoder for kontakt- og relasjonsarbeid. I samspill mellom barn og voksne er samspillet kvalitet den voksnes ansvar (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011).

3.3 Systematikk i miljøarbeid

Miljøarbeid er svært mangfoldig og sammensatt. Når en miljøarbeider blir spurt om hva deres arbeid egentlig innebærer, er det mange som synes det er svært vanskelig å forklare kort og greit (Grønvold & Storø, 2010). Arbeidet er kontekstavhengig, og som miljøarbeider er hver situasjon ulik. Det er ikke åpenbart at man kan gjøre det samme i en situasjon som en har gjort i en annen tilsvarende (Grønvold & Storø, 2010). I den praktiske utøvelsen er refleksjon svært

viktig. Dette innebærer å reflektere over praktiske situasjoner og tenke over hva slags teoretiske perspektiver man kan bruke for å forstå situasjonen (Grønvold & Storø, 2010). Det er først når refleksjoner systematiseres at det kan føre til bedre praksis. Det blir i den sammenheng relevant å nevne den systematiske arbeidsmodellen, som kan forstås som et rammeverk hvor systematisering og refleksjon går i hverandre (Grønvold & Storø, 2010).

Den systematiske arbeidsmodellen blir et hjelpemiddel og ikke en fasit i utøvelse av miljøarbeid. Modellen beskriver ulike faser i en systematisk arbeidsprosess, og miljøarbeideren står fritt til å endre på rekkefølgen (Grønvold & Storø, 2010).

Tabell/Figur 1. Den systematiske arbeidsmodellen (Grønvold & Storø, 2010)

Som man kan se på figur 1 er modellen en sirkel og framstiller det systematiske arbeidet som en kontinuerlig prosess. Den systematiske arbeidsmodellen er svært grundig forklart i boken til Grønvold og Storø (2010), men her kommer en kort sammenfatning. Den første fasen er kartlegging (Grønvold & Storø, 2010). Denne fasen består av informasjonsinnhenting, som en miljøarbeider innhenter ved hjelp av samtale og observasjon. Det finnes forskjellige måter å observere på og det kan være for eksempel observasjon over lengre tid eller situasjonsobservasjoner (Grønvold & Storø, 2010). Etter dette kommer problemformuleringsfasen. Det å definere et problem kan være veldig utfordrende, og det ligger et stort ansvar på det å definere et problem. Det er viktig å reflektere over konsekvenser av utfallet, samt reflektere over normalitet og avvik (Grønvold & Storø, 2010). Kan det føre til at barnet blir marginalisert? Samtidig kan det være problematisk å ikke definere noe som et

problem også. Miljøterapeuten må vurdere om «problemet» skal bringes på bane og dermed sette i verk tiltak, eller kanskje avvente for å bli sikrere i sin sak (Grønvold & Storø, 2010). Det finnes to fallgruver i slikt arbeid og den første er forhastet handling på tynt grunnlag, og den andre er handlingsvegring (Grønvold & Storø, 2010). Mål og måldefinering dreier seg om å finne ut av hva vi ønsker å oppnå. Å definere mål gjør at vi kan snakke om målene og diskutere dem (Grønvold & Storø, 2010). Her er det mulighet for at barnet kan ha innflytelse på valg av mål. Med mål vil man få en retning på arbeidet og få beskrevet hvordan situasjonen vil se ut når vi har kommet dit vi vil. Målene kan være kortsiktige og langsiktige, eller begge deler (Grønvold & Storø, 2010). Deretter har vi planlegging og iverksetting av intervensjoner, som vil si å lage en handlingsplan for arbeidet. Her tar miljøterapeuten beslutninger om tiltak gjerne med medvirkning av den det gjelder, og kan justere dem underveis dersom det er behov (Grønvold & Storø, 2010). Noen intervensjoner er generelle, mens andre jobbes med kontinuerlig. Dersom man har gjennomført de forrige fasene på en god måte, er det gode anvisninger på hva som skal gjøres (Grønvold & Storø, 2010). Til slutt kommer evaluering. Å definere mål gjør det også mulig for oss å evaluere arbeidet (Grønvold & Storø, 2010). Her kan man for eksempel stille spørsmål til om det var god intervensjon, om situasjonen har endret seg til det bedre og om målene er nådd.

Det finnes en del kritikk mot den systematiske arbeidsmodellen i miljøarbeid med barn og unge, blant annet at sosiale læringsprosesser i liten grad kan planlegges (Grønvold & Storø, 2010). Mange av kritikkene har gode poeng, og får blant annet frem at systematikk i arbeidet ikke må gå ut over ekthet, nærhet, fleksibilitet og umiddelbarhet (Grønvold & Storø, 2010). Allikevel kan den systematiske arbeidsmodellen få en orden i arbeid som er uoversiktlig, miljøarbeideren slipper å handle ut ifra tilfeldigheter og ikke minst gir det en trygghet for den det gjelder at han eller hun utsettes for noe som er gjennomtenkt (Grønvold & Storø, 2010). Vi må ikke glemme brukermedvirkning, som både FNs barnekonvensjon og norsk lovgivning er tydelige på. At barn og ungdom, og eventuelt foreldre får medvirke i noe som angår dem, og at deres meninger tas med i vurderinger (Grønvold & Storø, 2010).

3.4 Psykisk helse i skolen

For et menneskets velvære og livskvalitet, er en god psykisk helse viktig. Det er også viktig for at vi skal kunne ha et godt og velfungerende samfunn- og næringsliv (Bru et al., 2017). Før i tiden var infeksjoner og andre somatiske sykdommer blant de mest normale helseutfordringene vi hadde, men i dag er det psykiske lidelser (Bru et al., 2017). I en norsk ungdomsskoleklasse

må man forvente at det er minst fem elever med psykiske plager, da forskning tyder på at det er 20 prosent av norsk ungdom har symptomer slik at det påvirker dem i hverdagen (Skogen et al., 2015 sitert i Bru et al., 2017). Betydningen av sosiale og psykologiske aspekter ved skolens miljø kommer frem i opplæringsloven §9a-3. Paragrafen går ut på at skolen aktivt og systematisk skal arbeide for å fremme et godt psykososialt læringsmiljø hvor elevene kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. Skolemiljøet er ett av flere forhold som har betydning for barn og unges psykiske helse. Skolen er en arena for å søke tilhørighet, vennskap og anerkjennelse blant jevnaldrende. Forskning viser til at elever er minst like opptatt av sosiale mål som læringsmål på skolen (Wenzel, 1989, sitert i Bru et al., 2017).

Årsakene til psykiske helseproblemer kan være avhengig av ulike faktorer. Tetzchner viser til at både biologiske, sosiale og psykologiske faktorer kan medvirke til dette (Tetzchner, 2012, sitert i Bru et al., 2017). Skolen er en arena hvor det er god mulighet for å identifisere elever med ulike problemer. Det er vesentlig at skolen har kompetanse til å iverksette riktige tiltak samt ta videre kontakt med andre hjelpetjenester som for eksempel barnevernet og pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT). Skolen har dermed en viktig rolle i å tilrettelegge for et positivt sosialt samspill mellom elevene og hindre at elevene blir utsatt for krenkelser, trakassering og mobbing. Det vil ha stor betydning i elevenes velvære og psykiske helse, dersom en lykkes i å tilfredsstille de sosiale behovene. Det vil også ha stor betydning for elevenes stand til å fokusere på læringsoppgavene (Bru et al., 2017).

Barns oppvekstvilkår har stor betydning for deres psykiske helse (Bru et al., 2017). Det kan ses på som risikofaktorer dersom barn vokser opp i familier hvor det finnes belastninger, sviktende oppdragsferdigheter eller for lite sosial støtte. Særlig barn som vokser opp med vold og seksuelle overgrep kan ha økt risiko for psykiske problemer som for eksempel angst eller depresjon. At skolen har ansatte som er i stand til å kunne identifisere dette og formidle hjelp til dem, er derfor svært viktig (Øverlien & Sogn, 2018, sitert i Bru et al., 2017).

4.0 Metode

4.1 Hva er metode?

Å forske innebærer ifølge Dalland (2017) å søke klarhet og forståelse i et forhold som blir undersøkt. For å kunne søke denne klarheten må man ta i bruk en metode. En metode forteller oss noe om framgangsmåten til å løse en problemstilling på og deretter komme frem til ny kunnskap (Dalland, 2017). Dalland (2017) forklarer metode som å følge en viss vei mot et mål. Metoden vil derfor være redskapet vårt i det man ønsker å undersøke og vil være til hjelp for å finne relevant data.

Det finnes ulike forskningsmetoder, blant annet kvantitativ og kvalitativ metode. Kort fortalt gir kvantitativ metode data i form av målbare enheter som tall. Kvalitativ metode handler om å fange opp noe som ikke kan måles eller tallfestes slik som ved kvantitativ metode. Dette kan for eksempel være opplevelser (Dalland, 2017). Når man velger metode er det fordi vi mener at den metoden er den som best vil belyse problemstillingen vi har stilt. Momenter som tidsperspektiv og hvilke ressurser en har er bare noe av det som kan ha betydning for valg av metode (Dalland, 2017).

4.2 Valg av metode

Jeg vil i denne oppgaven forsøke å belyse problemstillingen min «*Hvordan kan miljøterapeuter i skolen legge til rette for et godt psykososialt miljø?*» gjennom en litteraturstudie. Der kvalitativ og kvantitativ metode brukes for å finne ny kunnskap, baserer en litteraturstudie seg ifølge Dalland (2017) på allerede eksisterende fagkunnskap, forskning og teori. Dette vil si at data fra studiene til ulike forskningsartikler benyttes for å finne svar på min problemstilling. Jeg valgte litteraturstudie av ulike grunner. For det første tenkte jeg på tidsrammen av bacheloroppgaven og på egne forventinger av hva som ville være mest praktisk å gjennomføre. En positiv side ved litteraturstudie er at jeg kan tilegne meg mye informasjon på kort tid. For det andre valgte jeg litteraturstudie fordi jeg tror at det vil gi meg bedre innblikk rundt temaet. Jeg tror en litteraturstudie kan gi meg et bredere spekter av ulike menneskers opplevelser ved å se på godkjent forskning som allerede har blitt gjort. Dette avhenger naturligvis om det finnes nok forskning rundt området, og om søk finner frem til relevante funn.

Problemstillingen kunne også blitt undersøkt med for eksempel kvalitative intervjuetoder og observasjon. Da ville sannsynligvis oppgaven fått et annet resultat ved å gå mer i dybden. Da ville jeg fått mange opplysninger av få undersøkelsesenheter. Dersom jeg hadde undersøkt

problemstillingen med kvantitativ metode og bruk av for eksempel spørreskjema, ville oppgaven gått mer i bredden. Her ville jeg innhentet et lite antall opplysninger av mange undersøkelsesenheter. Resultatet av dette ville sannsynligvis fått frem noe som er felles, altså et gjennomsnittlig resultat. I utgangspunktet tror jeg det kunne vært interessant å gjennomføre intervju i denne oppgaven, men da hadde jeg kun fått intervjuet kun et fåtall personer. Med litteraturstudie kan jeg få et bredere spekter, så denne gang falt valget på litteraturstudie. Ved å søke etter relevant litteratur, vurdere og analysere funnene systematisk har jeg valgt ut de forskningsartiklene som jeg mener best vil belyse problemstillingen.

4.3 Studiens troverdighet

Ifølge Dalland (2017) finnes det to sider ved kildekritikk. Den første siden handler om å finne frem til litteraturen som belyser problemstillingen, med andre ord kalt litteratursøking. Den andre siden går ut på å gjøre rede for den litteraturen en har brukt i oppgaven. Troverdigheten på oppgaven og fagligheten av den er avhengig av at kildegrunlaget er godt gjort rede for og begrunnet (Dalland, 2017). Kildekritikk handler med andre ord om å kunne vurdere og karakterisere den litteraturen man har funnet, samt redegjøre for hvilke kriterier man har benyttet under utvelgelsen (Dalland, 2017). Dette for å fastslå om en kilde er sann.

I denne oppgaven har jeg prøvd å være kritisk til det jeg har lest av dokumenter, ettersom alle har egne oppfatninger og interesser. For eksempel er dokumenter som kommer fra en regjering ikke nøytrale da de er preget av et politisk mål, og det som er skrevet av organisasjoner som for eksempel FO vil være preget av interessen til arbeidstakere.

Når man leser gjennom ulike artikler kan det hende at vi blir interessert i noe som forfatteren refererer til (Dalland, 2017). Ifølge Dalland (2017) er en primærkilde en opprinnelig utgave, og sekundærkilde en avledet utgave av primærkilden. Av denne grunn bør man forsøke å finne fram til primærkilden (Dalland, 2017). Ellers kan materialets opprinnelige tolkning bli feiltolket. Av denne grunn har jeg der det har vært mulig prøvd å gå direkte til ulike primærkilder jeg har funnet interessante i sekundærlitteratur.

4.4 Datainnsamling

Litteratursøkene mine ble gjennomført i perioden januar/februar 2022 i databasen Oria og Idunn. I stedet for å bruke «enkelt søk», benyttet jeg meg av «avansert søk». Ved å søke avansert kan man blant annet velge hvor mange år tilbake, hvilken materialtype samt velge ett eller flere søkeord man ønsker å basere søket sitt på. Dette gjør slik at man kan filtrere søket for å få opp

relevant resultater i henhold til problemstillingen. Jeg valgte å filtrere søkene mine på fagfelle-vurderte artikler, ikke eldre enn fra 2017. Dette gjorde jeg basert på artiklenes aktualitet. Dess nyere forskning, dess mer relevant. Under søkeprosessen fant jeg fort ut at det kunne lønne seg bruke synonymord, og brukte dermed for eksempel miljøterapeut i stedet for barnevernspedagog. Etter hvert som jeg leste ulike artikler så jeg også at begrepet psykisk helsearbeid kunne knyttes til det problemstillingen min skal omhandle; psykososialt miljø, og dermed baserte jeg også et søk i Oria og Idunn på førstnevnte. De ulike søkeordene jeg brukte for å finne artikler til å belyse min problemstilling var «miljøterapeuter», «skole», «psykososialt miljø» og «psykisk helsearbeid».

I søkene mine fikk jeg totalt 853 treff. Blant disse treffene var flere artikler, masteroppgaver, bøker og noen rapporter. I ekskluderingsprosessen utelukket jeg artikler som ikke kunne knytte seg opp mot min problemstilling og som handlet om eksempelvis barneverntjenesten, vold eller rus. Jeg utelukket også flere artikler etter tittel- og abstraktlesing som gjorde at dem ikke kunne knyttes opp mot problemstillingen. Flere var nemlig basert på videregående skolenivå, men jeg ønsket å undersøke på grunnskolenivå. Totalt ble 842 fjernet. Totalt 28 duplikater ble også utelukket. Ved utvelgelse av artikler ønsket jeg å finne kvalitative intervju for å best kunne besvare min problemstilling. Etter å ha lest 11 artikler i sin helhet kom jeg fram tre artikler. Ingen av artiklene kunne direkte svare på min problemstilling da de er skrevet med en annen hensikt enn min. Innholdet i artiklene kunne allikevel bidra til å svare på problemstillingen min. Alle artiklene jeg fant i Oria førte meg til Idunn.

I tabellen nedenfor kan man se at jeg baserte et søk på kun psykososialt miljø. Da fant jeg et kapittel i en bok med redaktør som jeg synes var veldig interessant og som jeg ønsket å ha med i tillegg til de tre artiklene.

Tabell/Figur 2:

Dato for søk:	Database:	Søkeord /nøkkelord:	Treff:	Ekskluderings-kriterier: (Artikler fjernet)	Inkluderings-kriterier:	Artikler lest i sin helhet:	Sluttresultat:
Søk 1: 24.jan 2022	Oria.no: Idunn:	«Miljøterapeuter», «skole»	65 treff 49 treff	-Eldre enn 2017 -Masteroppgaver - Ikke relevante for forskningsspørsmål - Duplikater	- Norske fagbibliotek -Fagfelle- vurderte tidsskrift	2	1 relevant funn: Gjertsen et al. (2018)

Søk 2: 2.feb 2022	Oria.no: Idunn:	«psykososialt miljø», «skole»	85 treff 55 treff	-Eldre enn 2017 -Masteroppgaver - Ikke relevante for forskningsspørsmål - Duplikater	-Norske fagbibliotek -Fagfelle-vurderte tidsskrift	2	1 relevant funn: Karlsen et al. (2017)
Søk 3: 2.feb 2022	Oria.no	«psykososialt miljø»	63 treff	-Eldre enn 2017 -Masteroppgaver -Ikke relevante for forskningsspørsmål -Duplikater	-Norske fagbibliotek	2	1 relevant funn: Buli-Holmberg & Engebretsen (2019)
Søk 4: 14.feb 2022	Oria.no: Idunn:	«psykisk helsearbeid», «skole»	323 treff 213 treff	-Eldre enn 2017 -Masteroppgaver - Ikke relevante for forskningsspørsmål - Duplikater	-Norske fagbibliotek -Fagfelle-vurderte tidsskrift	5	1 relevant funn: Borg & Pålshaugen (2018)

For å komme frem til de ulike forskningsartiklene og boken har jeg vurdert dem opp imot om de kan svare på problemstillingen min. De tre ulike forskningsartiklene er alle hentet fra vitenskapelige tidsskrifter; tidsskrift for psykisk helsearbeid og tidsskrift for velferdsforskning. Dette vil si at de har redaksjoner som sikrer kvaliteten på dem. I tillegg til dette har de uavhengige fagpersoner til å vurdere om artiklene holder en vitenskapelig standard (Dalland, 2017). For å øke troverdigheten på oppgaven har jeg funnet artikler med perspektiv fra både elever, ulike ansatte og mellomledere i skolen.

4.5 Analyse

Analyse kan beskrives som et granskingsarbeid der man skal finne ut hva materiale man har samlet inn har å fortelle (Dalland, 2017). Det er ikke nok å presentere materialet, det må også fortolkes. Når man arbeider med analyse, kan det være lurt å veksle mellom å se på helheten og delene av materialet vårt for å få et samlet inntrykk (Dalland, 2017). For å besvare min problemstilling «*Hvordan kan miljøterapeuter i skolen legge til rette for et godt psykososialt miljø?*», skal jeg følge Braun & Clarke (2006) sin modell om tematisk analyse og følge de første fem fasene han beskriver. Disse er å gjøre seg kjent med datasettet man står ovenfor, kode interessante funn og sortere funnene til relevant kode, deretter deler man kodene inn i ulike tema, sjekker at temaene er hensiktsmessige og til slutt definerer og navngir temaene. Dermed skal jeg først presentere de valgte forskningsartiklene individuelt, slik at jeg kan se hvilke temaer som går igjen.

5.0 Resultat

5.1 Presentasjon av forskningsartikler

For å presentere mine valgte forskningsartikler har jeg valgt å lage analysetabeller. Hensikten var å sortere og vurdere innholdet i mine funn.

5.1.1 Tabell/Figur 3 – Artikkel 1

Tittel og referanse	«Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen». Gjertsen et al. (2018)
Studiens hensikt/mål	Det finnes et dokumentert behov for å supplere lærerrollen med yrkesgrupper som har et sosialpedagogisk fokus og som i hovedsak arbeider utenfor klasserommet. Studiens hensikt var å utforske hvilken rolle og status skolen tilbyr BSV'ere (barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere), samt hvilken rolle de burde ha.
Metode	Kvalitativ metode - Fokusgruppeintervju av åtte BSV'ere og enkeltintervju med en rektor samt fire mellomledere.
Resultat/Konklusjon	BSV'ernes rolle og status framstår som uklar i skolen. Det nevnes at arbeidsavtaler bør bli mer likeverdige og styrking av det tverrprofesjonelle arbeidet i skolen bør implementeres i lovverk hvis de politiske intensjonene skal realiseres.
Relevans: Hvordan vil jeg bruke denne artikkelen i oppgaven min?	Denne artikkelen er relevant for min oppgave da den tar for seg miljøterapeuters rolle i skolens og deres egne erfaringer. Dette kan være relevant for å svare på min problemstilling.
Svakheter ved studien	Artikkelen problematiserer at det på daværende tidspunkt var lite forskningslitteratur som var direkte relevant for å svare på problemstillingen, og at de ikke kunne forholde seg til internasjonal forskning fordi skoleproblemer i utlandet ikke kunne overføres direkte til norske forhold.

5.1.2 Tabell/Figur 4 – Artikkel 2

Tittel og referanse	«Karakterpress, kroppspress og gjengpress».
---------------------	---

	Karlsen et al. (2017)
Studiens hensikt/mål	Studiens fokus er på psykiske helseplager på ungdomstrinnene og kartlegge eventuelle kjønns- og aldersmessige ulikheter innen depressive plager.
Metode	Bygger på både kvantitativ og kvalitativ analyse - Statistisk analyse fra Ungdata-undersøkelse fra 2013 og fokusgruppeintervju med seks jenter.
Resultat/Konklusjon	Ungdata-undersøkelse viser at jenter rapporterer større depressiv belastning enn gutter, spesielt mellom 8 og 9 trinn. Jentene forklarer dette ved et samvirkende press knyttet til karakterjag, kroppsidealer og behov for å tilhøre en venneflokk. Skolen har plikt til å ivareta elevenes psykososiale miljø og planlegge tiltak som sikrer elevenes behov i tråd med de utfordringer som de oppgir som viktige. Elevene uttrykker et ønske om medvirkning. Et psykososialt miljø må ha et inkluderende fokus, hvor helsefremmede tiltak tar hensyn til variasjoner mellom kjønn og klassetrinn.
Relevans: Hvordan vil jeg bruke denne artikkelen i oppgaven min?	Artikkelens tematikk er relevant for oppgaven da elevens stemme kommer frem, hvor medvirkning og inkludering ifølge dem må være et fokus. Den får også frem utfordringer som kan oppstå som kan ha påvirkning på det min problemstilling omhandler; det psykososiale miljøet.
Svakheter ved studien	Studien tar kun for seg lærere og ikke miljøterapeuter, men den kan allikevel være relevant da lærere og miljøterapeuter samarbeider i skolen.

5.1.3 Tabell/Figur 5 – Artikkel 3

Tittel og referanse	«En sak for seg – eller en sak for alle». Borg & Pålshaugen (2018).
Studiens hensikt/mål	Studiens hensikt var å se på hva lærere gjør og kan gjøre for å forebygge og fremme elevenes psykiske helse i skolen, samt hvordan skoler kan forbedre utviklingsarbeidet.

Metode	Kvalitativ metode - Aksjonsforskningsprosjekt fra 2013-2017, inneholdende dialogsamlinger og intervjuer med representanter fra skolen. Totalt 22 barne- og ungdomsskoler deltok, og 22 lærere/teamledere ble intervjuet.
Resultat/Konklusjon	Studien viser til at det ligger et stort potensial for mer systematisk samarbeid mellom lærerne i skolen og at psykisk helsearbeid i skolen bør inngå i skolens strategi for utviklingsarbeid.
Relevans: Hvordan vil jeg bruke denne artikkelen i oppgaven min?	Artikkelen får frem læreres synspunkt, noe som kan gi et bredere spekter av opplevelser. Artikkelen ser blant annet på lærernes undervisningsformer og metoder som kan være med på å fremme tilrettelegging og fremme elevenes psykososiale miljø.
Svakheter ved studien i forhold til min oppgave	Studien tar kun for seg lærere og ikke miljøterapeuter, men den kan allikevel være relevant da lærere og miljøterapeuter samarbeider i skolen.

5.1.4 Tabell/Figur 6 – Kapittel i bok med redaktør (4)

Tittel og referanse	«Elevs sosiale selvoppfatning og lærerens arbeid med psykososialt læringsmiljø». Buli-Holmberg & Engebretsen (2019).
Studiens hensikt/mål	Studiens hensikt er å bidra til at de som jobber i skolen og med skolefaglige problemstillinger får innsikt i ulike sider ved elevs sosiale selvoppfatning og hvilken betydning dette får for lærerens tilretteleggelse av det psykososiale læringsmiljøet.
Metode	Kvalitative intervjuer – semistrukturert livsverdensintervju med fire elever fra alderen 10-12 år. Intervjuguiden ble tilpasset informantens alder og forutsetninger.
Resultat/Konklusjon	Beskrivelsene av elevenes opplevelser understreker betydningen av at lærere bygger et psykososialt læringsmiljø som støtter alle elever i deres utvikling av sosial selvoppfatning. Det viser seg i studien at vennerelasjoner, sosialt samspill, fysiske ferdigheter, utseende, materielle verdier og anerkjennelse er faktorer som er av betydning for elevene og som de opplever tillegges betydning av de andre

	elevene. Utfallet av vurderingene får enten positive eller negative betydninger for deres sosiale selvoppfatning i skolen.
Relevans: Hvordan vil jeg bruke denne artikkelen i oppgaven min?	Den har relevans for min oppgave fordi miljøterapeuter i skolen arbeider med skolefaglige problemstillinger og den gir et innblikk i elevers synspunkter om hva som er viktig for dem, samt hvordan tilrettelegge for et godt psykososialt læringsmiljø.
Svakheter ved studien i forhold til min oppgave	Studien tar kun for seg lærere og ikke miljøterapeuter, men den kan allikevel være relevant da lærere og miljøterapeuter samarbeider i skolen.

5.2 Hovedtema funn

Ved å følge Braun & Clarkes (2006) modell om tematisk analyse skal jeg trekke frem hovedtemaene jeg har oppdaget ved gjennomlesning av forskningsartiklene ved å dele dem inn i relevante tema. Dette er temaer jeg har funnet på tvers av de fire forskningsartiklene og som jeg ønsker å legge spesielt vekt på. Jeg har valgt å vise dette frem i en tabell for å gjøre det mer oversiktlig, og deretter presentere hovedtemaene. Funnene mine vil bli presentert gjennom fortolkninger, beskrivelser og sitater fra forskningsartiklene.

Tabell/Figur 7:

Hovedtema	Artikkelnummer
Miljøterapeutens rolle	1
Lærerens rolle	3, 4
Tverrfaglighet	1, 3
Psykososiale utfordringer blant elever	2, 3, 4
Faktorer som kan fremme elevenes psykososiale miljø	2, 3, 4

5.2.1 Miljøterapeutenes rolle

Funnene mine fra informantene til Gjertsen et al. (2018) viser til at det er miljøterapeuter som har best forutsetninger for å jobbe med det psykososiale miljøet i skolen. Barnevernspedagoger og sosionomer bruker mest tid på barn med psykososiale vansker og psykiske lidelser, mens

vernepleiere bruker mest tid på barn med generelle lærevansker og barn innenfor autismespekteret (Gjertsen et al., 2018).

Rollen til en miljøterapeut har ikke en lovbestemt og sentral instruks, slik som lærere har (Gjertsen et al., 2018). Noen har imidlertid lokale instruksjoner eller retningslinjer, men informantene opplever dette svært ulikt. To av miljøterapeutene som ble intervjuet beskrev at «Du har en veldig uforutsigbar jobb ved å gjøre skoledagen forutsigbar for mange» (Gjertsen et al., 2018, s.173). Når informantene skulle utdype hva som var innholdet i deres arbeid, la noen vekt på direkte arbeid med barn og unge enten individuelt eller i grupper, men også undervisning i temaet “Alle har en psykisk helse” (Gjertsen et al., 2018, s.173). To miljøterapeuter fortalte også om tilrettelegging av undervisning sammen med lærere, foreldresamtaler og samarbeid med andre etater utenfor skolen, møter, IOP-planer og elevkvelder for å fylle opp en 100% stilling (Gjertsen et al., 2018, s.173).

Mellomledere i skolen beskriver miljøterapeutene som svært synlige og tilgjengelige, og at dette har stor verdi. De er alltid ute i miljøet, og elevene vet hvor de er å finne. De er tilgjengelige dersom noen trenger en liten samtale. Mellomledere beskriver også barnevernspedagogen med sin utdanning som en som får rede på utrolig mye og som fanger opp alt (Gjertsen et al., 2018).

Andre funn fra Gjertsen et al. (2018) viser til at miljøterapeuter kan føle seg underlegen læreren, ved at det kan befinne seg et slags hierarki i skolen hvor noen arbeidsoppgaver er mer verdsatt enn noen andre. Funn viser at dette også kan ha noe med arbeidsavtaler å gjøre da lærere underviser ca. 22-23 timer i uken, mens miljøterapeuten skal jobbe 30 timer. Timestrukturen tillater ikke at miljøterapeutene i større grad kan være med på teammøter og samarbeidsmøter (Gjertsen et al., 2018).

5.2.2 Lærerens rolle

Det kommer fram i mine funn fra Borg & Pålshaugen (2018) at lærerne og deres undervisningspraksis også bidrar i arbeid med psykisk helse og å legge til rette for det psykososiale miljøet. Begrepene «læringspartner», «læringsstil» og «læringsstrategi» blir nevnt som metoder for å fremme trygghet og mestring hos elevene (Borg & Pålshaugen, 2018). Å jobbe med læringspartner anses viktig for at elevene skal bli kjent med andre enn vennene sine og lære seg å jobbe med andre. Læringsstil handler om at alle elevene lærer på ulike måter, og at det kan være relevant å legge opp undervisningen slik at alle elever kan få prøve ulike

læringsstiler. Læringsstrategi dreier seg om at elevene skal bli bevisst hvordan de selv lærer best slik at det fører til mestring og større kreativitet ved problemløsning (Borg & Pålshaugen, 2018). Også Buli-Holmberg og Engebretsen (2019) viser til at mestringsopplevelser for barna er viktig for læringsmiljøet. Det pekes på at lærer må gi alle elevene mulighet til å vise sine styrker personlig, fysisk, kulturelt, sosialt og skolefaglig, tilpasset deres individuelle forutsetninger (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019).

Videre viser mine funn fra Borg & Pålshaugen (2018) at lærerne også jobber ubevisst i arbeidet med det psykososiale miljøet slik at alle skal ha det trygt og godt. Fra lærernes synspunkt går dette ut på å danne relasjon med elevene ved å hilse på dem hver dag, være tydelige i klasserommet på hvordan vi oppfører oss med hverandre, valg av garderobeplasser med hensyn på hvem som passer sammen og at elevene skal slippe å så med noen de føler seg utrygge på (Borg & Pålshaugen, 2018). Ifølge funn fra Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) vil lærerens arbeid med å skape gode relasjoner til og mellom elevene sentralt for at alle elever skal oppleve å være deltaker i et trygt psykososialt læringsmiljø. Andre funn fra Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) viser at i lærerens arbeid med det psykososiale miljøet er det viktig å legge vekt på sosial kompetanse, og i hverdagen oppmuntre og anerkjenne elevene gjennom positive tilbakemeldinger.

Samtidig viser også mine funn fra Borg & Pålshaugen (2018) at lærerne opplever det å jobbe med psykisk helse som vanskelig og tidkrevende, og som fører til at de ikke har tid til å undervise og faktisk være en lærer. Funn fra Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) viser til at lærere kan påvirke det psykososiale miljøet, men ikke styre eller kontrollere det. Dette utsagnet gir grunn til å reflektere rundt om miljøterapeuter kan styre eller kontrollere det psykososiale miljøet i større grad enn en lærer.

5.2.3 Tverrfaglighet

Tverrfaglighet handler om at flere yrkesgrupper samarbeider og bruker sin kompetanse sammen (Gjertsen et al., 2018). Funn fra Gjertsen et al. (2018) peker på at pedagogikk, spesialpedagogikk og sosialpedagogikk er vevd inn i hverandre og at oppgavene kan være sammensatte. En informant forklarte at fagvansker ligger oftere enn en skulle tro i bunnen for sosialpedagogiske vansker (Gjertsen et al., 2018, s.171). Med sosialpedagogiske vansker menes elever som har behov for ulike typer tilrettelegging. Med dette peker derfor Gjertsen et al. (2018) på at det kreves god tverrprofesjonell kompetanse hos ansatte i skolen som både omfatter

opplæring, danning og kjennskap til barn og unges utvikling, da sosialfaglige og undervisningsfaglige mål for skolen henger sammen.

En informant fra Gjertsen et al. (2018) forteller at det å ha flere yrkesgrupper i skolen er spennende, men krever jobbing, åpenhet og dialog. Dette vil si at det ikke er miljøterapeutene som skal lage fagoppleggene, da dette er lærerens oppgave (Gjertsen et al., 2018). Miljøterapeuten skal bistå undervisning, skape mestringsfølelse, være til stede i overgangssituasjoner og utetid samt støtte barnet i opplæringen (Gjertsen et al., 2018). En annen informant fra Gjertsen et al. (2018) peker på at miljøterapeuter i skolen er gode å ha for å holde kontakten med ulike eksterne aktører som skolen er nødt til å samarbeide med, men også samarbeid mellom skole og hjem.

Angående åpenhet og dialog som nevnt i forrige avsnitt, viser mine funn fra Borg & Pålshaugen (2018) at det er store variasjoner for deling og diskutering av kunnskap og erfaringer på ulike skoler. Det kommer frem at deling ofte skjer i pauserommet, og at mangel på tid ofte blir ansett som årsaker for at det ikke blir delt mer. Generelt virker det som at deling av god praksis av skolene som var med i prosjektet var lite systematisert (Borg & Pålshaugen, 2018).

5.2.4 Psykososiale utfordringer blant elever

Det kommer frem i funn fra Karlsen et al. (2017) at ulike former for press kan være med på å påvirke det psykososiale miljøet. Det beskrives tre distinkte former for press i forskningsartikkelen blant elevene på ungdomsskoletrinnet og dette er kroppspress, gjengpress og karakterpress. Angående kroppspress viser funn at jentene i fokusgruppeintervjuet opplevde at utseende kunne bli kommentert på av andre elever, samt at de opplevde utseende som et sentralt tema for eksempel i blogger de fulgte med på (Karlsen et al., 2017, s. 116). Selv om jentene ikke opplevde så mye mobbing, fremhevet de baksnakking som en direkte årsak til depressive tanker (Karlsen et al., 2017). Angående gjengpress viser funn at det å ikke ha tilhørighet i en gjeng opplevdes som vanskelig og utfordrende (Karlsen et al., 2017).

Samtidig som at elevene har bedre faglige resultater, viser også tall at elevene er mer ensomme og trives dårligere (Gjertsen et al., 2018). Når elever begynner på ungdomskolen følger karakterer med, og dette fortalte jentene i fokusgruppeintervjuet til Karlsen et al. (2017) at de opplevde et press på. I tillegg fortalte de om opplevelsen av mangel på tillit til de voksne. De opplevde det som vanskelig å ta opp sine bekymringer angående karakterpress, fordi de opplevde at det ikke ble tatt hensyn til (Karlsen et al., 2017, s. 115).

Funn fra Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) viser til at sosial sammenligning kan bidra til psykososiale utfordringer hos elever. Sosial sammenligning viser til de subjektive opplevelser av seg selv i relasjon til andre. Elevene måler sine egenskaper opp mot medelevene sine og utfallet av sammenligningen får betydning for deres sosiale selvoppfatning (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019). Av sammenligningsgrunnlag viser mine funn at utseende og materielle verdier er av stor betydning for elevene.

5.2.5 Faktorer som kan fremme elevenes psykososiale miljø

5.2.5.1 Relasjonsarbeid

Ulike funn fra Gjertsen et al. (2018) viser til at miljøterapeuter driver med relasjonsarbeid med elevene. Dette ved å jobbe direkte med elevene, være tilgjengelige og ute i miljøet, men også å ha en åpen dør til kontoret for en prat (Gjertsen et al., 2018). Et element som blir trukket frem er at miljøterapeuten har fokus på alle områdene i elevenes liv, og klarer å se hele mennesket bak eleven (Gjertsen et al., 2018)

Funn fra Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) viser at gode og positive relasjoner mellom elever og mellom lærere og elever er av stor betydning for elevenes utvikling og sosiale selvoppfatning. I arbeid med det psykososiale miljøet viser funn at det er viktig å oppmuntre og anerkjenne elevene gjennom positive tilbakemeldinger (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019).

Informanter fra Borg & Pålshaugen (2018) trekker fram relasjonsbygging i sin praksis av betydning for elevenes psykiske helse. Relasjonsbygging i form av å hilse på elevene hver dag, veksle ord med elever i løpet av dagen samt elevsamtaler ble nevnt (Borg & Pålshaugen, 2018).

Funn fra Borg & Pålshaugen (2018) om «læringspartner» viser at lærer legger til rette for relasjonsarbeid mellom elever. Når elevene jobber med læringspartner lærer de seg å jobbe og å bli kjent med andre enn vennene sine (Borg & Pålshaugen, 2018).

5.2.5.2 Elevmedvirkning og inkludering

Mine funn har vist at elevmedvirkning og inkludering er viktig for et godt psykososialt miljø. Det er viktig at elevenes stemme blir hørt, slik at det er mulig for elevene å oppleve en viss grad av kontroll (Karlsen et al., 2018). Informantene som følte på karakterpress uttrykket ønsket om mer medvirkning til å kunne planlegge sin egen hverdag og få mer forutsigbarhet til de voksne (Karlsen et al., 2017).

På bakgrunn av at informantene i Karlsen et al. (2017) følte på gjengpress, synes de at skolene burde sette i gang flere aktive tiltak som inkluderer alle, slik at alle opplever å ha noen å være med. Informantene opplevde det selv som vanskelig å skulle inkludere alle fordi de ikke ville «blande seg inn» (Karlsen et al., 2017, s. 116). Funn fra Karlsen et al. (2017) peker samtidig på at det er viktig å huske på at ikke alle elever ønsker å være på skolen, og at når tiltak utarbeides vil det være viktig å ha dette i bakhodet.

5.2.5.3 Venner og fysiske mestringsopplevelser

Det kommer fram i utsagn fra elevene i Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) at venner og fysiske mestringsopplevelser har stor positiv betydning og skaper sosial tilhørighet i skolens psykososiale læringsmiljø. Den ene informanten forklarte at uten vennene hadde han ikke hatt noe på skolen å gjøre (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019, s. 45). Elevene la også vekt på at de opplevde det som viktig å være flink og få positive kommentarer fra andre i aktiviteter som fotball og kanonball (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019, s. 45).

Funn fra Karlsen et al. (2017) viser også til betydningen av å ha venner og tilhøre en vennegjeng. Funnene viser til at elevene har vanskeligheter for å kontakte noen som ikke tilhører noen gjeng, i frykt for å bli utestengt fra den gjengen dem selv opplever å tilhøre (Karlsen et al., 2017).

Å legge til rette for å skape mestringsopplevelser for elevene viser seg også som viktig i mine funn. Dette slik at elevene får mulighet til å vise sine styrker personlig, fysisk, sosialt og skolefaglig tilpasset deres individuelle forutsetninger (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019).

5.2.5.4 Forebyggende og systematisk arbeid

Skoleledelsene som var med i aksjonsforskningsprosjektet til Borg & Pålshaugen (2018) har gitt uttrykk for at de ønsker å jobbe videre med det psykososiale miljøet ved at utviklingsarbeidet med å fremme elevenes psykiske helse ikke måtte bli avsluttet. De har gitt uttrykk for at arbeidet med psykisk i skolen ikke bør være en sak som kun angår elever med spesielle behov og for lærere med spesialkompetanse. Det burde angå hele personalet og alle elever på skolen, fordi psykisk helse er et aspekt ved alle situasjoner i alle elevenes hverdag (Borg & Pålshaugen, 2018).

Ifølge funn Karlsen et al. (2017) bør skolene jobbe prosessorientert, ettersom samfunnet er komplekst og kontinuerlig er i endring. Samtidig er det også ifølge funn fra Karlsen et al. (2017) viktig å planlegge tiltak som sikrere elevenes behov i tråd med de utfordringer som de selv

oppgir som viktige, ettersom skolen har en plikt til å ivareta elevenes psykososiale miljø (Karlsen et al., 2017).

6.0 Drøfting

I denne delen skal jeg ta for meg teorier, funn og egen drøfting for å prøve å belyse min problemstilling «*Hvordan kan miljøterapeuter i skolen legge til rette for et godt psykososialt miljø?*». Gjennom tematisk analyse har jeg funnet ulike temaer som skal tolkes i dette kapittelet. Med utgangspunkt i Bronfenbrenners bioøkologiske modell skal jeg se på hvordan miljøterapeuter legger til rette for et godt psykososialt miljø i mikro-, meso-, ekso- og makrosystemene. Disse systemene kan hjelpe meg å analysere mine funn ved at det gir et større helhetsbilde av miljøterapeutens arbeid på ulike nivå. Systemene er i påvirkning av hverandre og miljøterapeuten kan jobbe både direkte og indirekte med det psykososiale miljøet.

6.1 Mikrosystemet

Mikrosystemet er som nevnt de miljøer som barnet befinner seg i til daglig, i denne sammenheng skolen. Personlige og gode relasjoner, aktiviteter og roller ble i teoridelen nevnt som viktige innhold i mikrosystemet (Kvelling, 2018). Flere av mine funn samsvarer med denne teorien.

Nedenfor skal jeg gå inn på ulike faktorer i mikrosystemet som miljøterapeuten bør sette søkelys på i sitt arbeid med det psykososiale miljøet, og som kan fremme elevenes helse og skoletrivsel. I mikrosystemet er miljøterapeuten i direkte kontakt med barna, og man kan si at miljøterapeutens handlinger vil ha påvirkning på barnas situasjon.

6.1.1 Relasjonens betydning for det psykososiale miljøet

Det har i mine funn vist seg at relasjonsarbeid er viktig for det psykososiale miljøet. Gode og positive relasjoner har betydning for elevenes utvikling og sosiale selvoppfatning (Buli-Holmberg & Engebretsen, 2019). Som miljøterapeut viser det seg at mye av arbeidet dreier seg om direkte arbeid med elevene og tilgjengelighet (Gjertsen et al., 2018). Ettersom miljøterapeuten ikke har sitt fokus på undervisning, kan det tenkes at miljøterapeuten har bedre tid til å drive relasjonsarbeid. Dette kan være en til en kontakt, i grupper eller i friminuttene.

Som nevnt i teoridelen kan det ifølge Gustavsson & Tømmerbakken (2011) til tider være vanskelig å bygge relasjon med noen elever. Noen kan prøve å bli sett eller hørt på andre måter enn det som blir ansett som normalt, for eksempel ved å være høylytte, aggressive eller å være innelukket. Det kan tenkes at det å kunne skape en relasjon og være tilgjengelige for alle elever er viktig, men særlig for elever som trenger ekstra trygghet og tillit. Det å være i relasjon er nemlig en forutsetning for å være menneske og man trenger omsorg, bekreftelse og hjelp for å

kunne fortolke oss selv og omverdenen vår (Tjersland et al., 2018). Som Gustavsson & Tømmerbakken (2011) viste til, er alltid kvaliteten av relasjonen den voksnes ansvar. Ettersom elevene befinner seg på skolen hver dag, kan tilrettelegging for gode relasjoner i mikrosystemet være svært viktig for trivselen til elevene. Som nevnt under «Bakgrunn» stilles det krav ifølge §9a-4 til ansatte i skolen om rette sin oppmerksomhet på elevene og deres trivsel. Elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn, og et trygt og godt psykososialt skolemiljø skal sikres.

Det viser seg også at lærerne utfører viktig relasjonsarbeid med elevene sine. Som nevnt tidligere viser funn fra Borg & Pålshaugen (2018) at læreren får en viktig rolle for elevene ved å daglig hilse på dem og veksle ord med alle elever i løpet av dagen. Dette gjør slik at læreren bygger relasjon med elevene (Borg & Pålshaugen, 2018). Elevene får også bedre relasjoner med hverandre når læreren legger opp til å bruke læringspartnere i klasserommet (Borg & Pålshaugen, 2018). Som nevnt i funndelen viser det seg at lærerne synes arbeid utover undervisning kan være tidkrevende, noe som fører til at de ikke får tid til å faktisk undervise (Borg & Pålshaugen, 2018). Selv om en lærer daglig utfører viktig arbeid med relasjoner og det psykososiale miljøet, tenker jeg at en miljøterapeut kan gå mer i dybden på dette området, slik at lærerne kan jobbe mest med det faglige og miljøterapeuten med det psykososiale.

6.1.2 Tiltak for medvirkning og inkludering

Elever har en rett på å medvirke til egen skolehverdag jf. opplæringslovens §9a-8. Informantene i Karlsen et al. (2017) uttrykke et ønske om medvirkning for å skape økt forutsigbarhet i egen hverdag, samt tiltak for inkludering slik at alle opplever noen å være sammen med. Medvirkning og inkludering kan dermed ses på som to faktorer som kan være med å skape gode psykososiale miljøer.

Det er viktig at elevenes stemme blir hørt, slik at det er mulig for elevene å oppleve en viss grad av kontroll (Karlsen et al., 2018). At elevene får være med på å bestemme kan gi eleven en følelse av kontroll og tilhørighet. Det å kunne føle på tilhørighet vil være viktig i et godt psykososialt miljø, som igjen vil ha en betydning for elevenes psykiske helse (Wenzel, 1989, sitert i Bru et al., 2017). Jentene i fokusgruppeintervjuet til Karlsen et al. (2017) opplevde ikke at deres stemmer ble tatt hensyn til. Med andre ord følte ikke jentene på anerkjennelse. Som sosialarbeider er det viktig å få eleven til å føle seg anerkjent (Tjersland et al., 2018). Dette kan også åpne opp for å skape gode relasjoner og komme inn på eleven.

Då ha noen å være med viser seg også å være viktig for et godt psykososialt miljø. Informanter fra Karlsen et al. (2017) viste til betydningen av å tilhøre en vennegjeng. Dette kan kobles til viktigheten av relasjoner. Som Tjersland et al. (2018) understreker trenger mennesker hverandre for å utvikle seg følelsesmessig, kognitivt og sosialt er stimulering fra andre nødvendig. Uten venner kan det føre til vanskeligheter i relasjoner med andre. Som miljøterapeut kan det tenkes at en ikke kan tvinge noen til å være venner, men det finnes derimot muligheter til å sette sammen grupper og aktiviteter hvor elevene kan bli bedre kjent. Miljøterapeuten kan altså legge til rette for at alle har noen å være med slik at alle kan føle på sosial tilhørighet. Å legge til rette for medvirkning og inkludering hører til under mikrosystemet fordi det handler om direkte arbeid og kontakt med elevene, som igjen kan bedre det psykososiale miljøet. Et godt psykososialt miljø er viktig for at elevene skal komme i læringsposisjon (NOU 2015:2). Om en elev lykkes sosialt, kan eleven lykkes bedre faglig.

6.1.3 Miljøterapeuters kompetanse

Gjertsen et al. (2017) peker på at miljøterapeuter har spesielle forutsetning for å arbeide med det psykososiale miljøet. Miljøterapeuter har ifølge informanter fra Gjertsen et al. (2017) en annen tilnærming til barn innenfor autismspekteret, og kan fange opp alt i miljøet. Miljøterapeuten er i direkte kontakt med elevene både individ- og grupperettet, er tilgjengelige og har kontor som alle elevene vet hvor er (Gjertsen et al., 2017). Miljøterapeuter underviser i «Alle har en psykisk helse» slik at elevene skal lære mer om psykisk helse, samt ser hele mennesket ved å ha fokus på alle områdene i elevenes liv (Gjertsen et al., 2018).

Ut ifra disse funnene kan det forstås at miljøterapeuten med sin utdanningsbakgrunn har kunnskapen til å se hele mennesket bak eleven og arbeide ut ifra elevens forutsetninger. Som miljøterapeut har man en utdanning hvor man lærer at det ofte kan være en årsak for at eleven har en spesiell type atferd, og at det er viktig å ha i mente at eleven ikke nødvendigvis er et problembarn uten grunn. Med andre ord bygger kompetansegrunnlaget til en miljøterapeut på å kunne tyde hva som gjør situasjonen for eleven vanskelig og kunne se sammenhengen mellom atferden og elevens helhetlige situasjon. Det er ifølge Bru et al. (2017) vesentlig at skolen har kompetanse til å identifisere slikt og sette inn riktige tiltak for eleven, som igjen vil ha stor betydning for elevenes velvære og psykiske helse. En kan ut ifra dette tenke seg at miljøterapeuten har et ansvar, men også en plikt på bakgrunn av sin sosialfaglige utdanning til fange opp utfordringer i det psykososiale miljøet, skape trygghet og tillit, og tilrettelegge for elevene basert på deres individuelle behov. På en annen side krever det også at miljøterapeuten

har relasjonskompetanse. Ifølge Gustavsson & Tømmerbakken (2011) er relasjonskompetanse en livslang prosess som krever innsats og vilje om å arbeide med seg selv, og forstå andres opplevelser. Miljøterapeuten bør dermed avsette tid til å refleksjon over arbeidet sitt for å øke sin relasjonskompetanse. Det kan også tenkes at gjennom direkte arbeid og erfaringer med elevene i mikrosystemet, kan miljøterapeuten med tiden øke sin relasjonskompetanse.

6.2 Mesosystemet

Mesosystemer belyser som nevnt i teorikapittelet minimum to eller flere mikrosystem, og omhandler relasjonene og prosessene mellom mikrosystemene (Kvello, 2018). Dette kan være samarbeidet mellom skole og hjem, eller mellom skole og andre instanser som PPT. Nedenfor vil jeg nevne noen faktorer som har betydning for et godt psykososialt miljø i mesosystemet.

6.2.1 Skole og hjem samarbeid

Informanter fra Gjertsen et al. (2018) pekte på miljøterapeuter som gode å ha for å holde kontakt og samarbeide med foreldre. I NOU 2015:2 ble det beskrevet spesielt fem områder som Djupedals-utvalget ønsket å sette søkelys på for et bedre psykososialt miljø og blant disse var involvering og samarbeid. For det første burde foreldre bli godt involvert i skolens arbeid med det psykososiale miljøet. For det andre må skolen danne gode relasjoner med dem for å kunne løse ulike problemer som kan oppstå (NOU 2015:2). Det kan tenkes at foreldre sitter på betydningsfull kunnskap om elevens behov som i noen tilfeller kan være nyttig for skolen å ha greie på. Dersom miljøterapeuten legger til rette for et godt samarbeid, kan miljøterapeuten sammen med foreldrene finne løsninger til det beste for eleven. Miljøterapeuten kan for eksempel arrangere fysiske foreldresamtaler, men også ha åpen dialog på telefon og mail der det er behov. Miljøterapeuten kan bruke informasjonen fra foreldre til å tilrettelegge slik at eleven får et bedre psykososialt miljø. Et godt arbeid med skole-hjem samarbeid i mesosystemet kan bidra til å skape gode forutsetninger og påvirke til et vellykket arbeid i mikrosystemet ved at miljøterapeuten kjenner til elevens behov.

Et godt samarbeid vil også forutsette en god relasjon. Det er dermed sentralt at miljøterapeuten gjør en innsats og bruker sin relasjonskompetanse i arbeid med foreldre. Dette vil si at miljøterapeuten forstår hva som skjer i samspillet mellom dem, og setter seg inn i foreldrenes situasjon og opplevelser (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Dersom miljøterapeuten opprettholder god kontakt med hjemmet og følger godt opp sosialt, kan det spekuleres i om lærer får bedre tid til å følge elevene opp faglig.

6.2.2 Samarbeid med andre instanser

Informanter fra Gjertsen et al. (2018) pekte også på at miljøterapeuter er gode å ha for å holde kontakten med andre instanser utenfor skolen, og være med på samarbeidsmøter. Dette kan være for eksempel barnevern eller PPT. Dette gjelder spesielt hvis eleven har spesielle utfordringer. Som nevnt i teoridelen kan barns oppvekstvilkår ha betydning for deres psykiske helse. Elever som vokser opp med for eksempel vold kan ha økt risiko for psykiske problemer som angst eller depresjon (Bru et al., 2017). Dersom en miljøterapeut kjenner til en elev med bekymringsfulle utfordringer eller en elev som ikke opplever et trygt og godt skolemiljø, kan miljøterapeuten koble inn andre instanser og samarbeide om det beste for eleven. Som nevnt under «miljøterapeuters kompetanse» kan en miljøterapeut med sin utdanning være i stand til å identifisere disse elevene og sette inn riktige tiltak.

6.3 Eksosystemet

Eksosystemet omfatter de systemene som barna ikke direkte har en innvirkning i, men som allikevel påvirker dem (Kvello, 2018). Dette kan for eksempel være det tverrfaglige samarbeidet på skolen som igjen vil påvirke eleven på meso- og mikronivå. Nedenfor vil jeg gå inn på hva miljøterapeuten kan gjøre for å legge til rette for et godt psykososialt miljø i eksosystemet.

6.3.1 Tverrfaglig samarbeid

«Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring. I det daglige arbeidet henger derfor elevenes faglige og sosiale læring og utvikling sammen» (Utdanningsdirektoratet, 2020). Dette kan indikere at skolen trenger fagfolk med kompetanse innenfor ulike sosiale og faglige felt, men samtidig kan de ikke isoleres fra hverandre. De må samarbeide. Det kan tenkes at selv om miljøterapeuter jobber med det psykososiale miljøet, vil ikke miljøterapeutene klare å oppnå et godt psykososialt miljø alene. Målet om et godt psykososialt miljø vil derfor forutsette et godt tverrfaglig samarbeid. Samtidig viser mine funn fra Gjertsen et al. (2018) at skolen krever bred kompetanse både faglig og sosialt, men at det tverrfaglige samarbeidet kan være utfordrende og vanskelig å følge opp. Det kreves jobbing, åpenhet og dialog (Gjertsen et al., 2018). Dette viser nødvendigheten av å sette av tid til å diskutere og planlegge for å få til et produktivt samarbeid. De som skal jobbe sammen kan da fortelle om sine perspektiver av situasjoner og utfordringer som oppstår, og sammen skape en felles forståelse av hvordan det skal håndteres. Ettersom rollen til en miljøterapeut ikke har en lovbestemt og sentral instruks slik som lærere, vil det være viktig at miljøterapeuten får oppgaver etter skolens behov og at alle på skolen får

kjennskap til disse for et godt samarbeid. Som eksosystemet forklarer så har ikke elevene direkte innvirkning i systemet. Nettopp derfor tenker jeg at det er så viktig at de ansatte danner et godt tverrfaglig samarbeid som kan skape en god påvirkning på elevene. Dette kan sannsynligvis forebygge og fange opp utfordringer i det psykososiale miljøet.

Lærerne fra Borg & Pålshaugen (2018) opplevde det å jobbe med psykisk helse som vanskelig og tidkrevende, og førte til at de fikk lite tid til å undervise og faktisk værere lærere. I dagens samfunn sliter omtrent 20 prosent av norske ungdom med psykiske plager slik at det påvirker dem i hverdagen (Skogen et al., 2015, sitert i Bru et al., 2017). Dette er et stort tall, og krever oppfølging. Selv om lærerens hovedoppgave er være å undervise, har mine funn vist seg at lærere også driver viktig arbeid med det psykososiale miljøet. Allikevel virker det som at dette er tidkrevende arbeid som lærere ikke klarer å følge godt nok opp. Med miljøterapeuter i skolen kan det lette lærernes arbeidsbelastning og føre til at skolen får en bredere kompetansegrunnlag. Funns fra Buli-Holmberg & Engebretsen (2019) viser til at lærere kan påvirke det psykososiale miljøet, men ikke styre eller kontrollere det. Ut ifra informantene til Borg & Pålshaugen (2018) er det grunn til å tro at dette kan handle om tid, og at miljøterapeuter i større grad kan klare å styre eller kontrollere det. Allikevel tenker jeg at alle ansatte i skolen, uansett om det er lærer eller miljøterapeut, bør arbeide med mål om å legge til rette for det beste for elevene.

6.3.2 Forebyggende og systematisk miljøarbeid

Funns fra Karlsen et al. (2017) sier noe om at det viktig å planlegge tiltak som sikrer elevenes behov i tråd med de utfordringer som de selv oppgir som viktige, ettersom skolen har en plikt til å ivareta elevenes psykososiale miljø. Et viktig element som vil være verdt å trekke inn i den sammenhengen er den systematiske arbeidsmodellen. Modellen omfatter kartlegging av situasjonen, definering av problemet, definering av mål, planlegging av tiltak, iverksetting av tiltak og evaluering (Grønvold & Storø, 2010). Modellen har som nevnt ingen fasit, men er en måte for miljøterapeuten å jobbe ut ifra. Enten det skulle gjelde mer langsiktige forebyggende tiltak eller kortvarige tiltak, kan det tenkes at den systematiske arbeidsmodellen være god å følge og kunne skape en oversikt over arbeidet. Ikke minst kan det ha en positiv påvirkning på elevene på eksnivå, da dette ikke er noe elevene selv kan ha en direkte innvirkning i.

På en annen side består det psykososiale miljøet av sosiale og psykologiske faktorer som vil variere fra skole til skole. Arbeidet med det psykososiale miljøet kan gjerne derfor automatisk bli usystematisk. Som Grønvold & Storø (2010) trekker frem, kan ikke alltid sosiale læringsprosesser planlegges. Allikevel kan det uansett tenkes å være av betydning å utarbeide

felles planer på skolene og hele tiden dele dette blant personalet. Slik kan det dermed ikke være opp til hver enkelt miljøterapeut å skape et godt psykososialt miljø, men det vil over tid etableres en slags kultur på arbeidsplassen hvor arbeid med det psykososiale miljøet ses på som et viktig prosjekt for alle. Dette viser seg også i Borg & Pålshaugen (2018) hvor ledelsen ønsket å jobbe videre med det psykososiale miljøet etter at aksjonsforskningsprosjektet var ferdig. Ledelsen ønsket at det skulle jobbes kontinuerlig med og ikke avsluttes, ettersom det var noe som angikk alle.

6.4 Makrosystemet

Til slutt har vi makrosystemet som omhandler rammene i samfunnet vårt, som igjen vil ha en innvirkning på barnas liv og deres muligheter (Kvello, 2018). Et eksempel på dette kan være lovverket og de politiske føringene som skolene følger.

I denne sammenheng er det relevant å nevne de politiske prioriteringene og beslutningene om miljøterapeuter i landet vårt. Staten har de siste årene satt klare mål om økt satsing for å oppnå et godt psykososialt miljø i skolen og dette kommer tydelig frem i NOU 2015:2. Allikevel lovfestes miljøterapeutene ikke inn i grunnskolen. Det nevnes at å implementere tiltak for et trygt psykososialt skolemiljø er hardt arbeid som krever mye av alle i utdanningssystemet, fra elev, lærer, skoleleder til kunnskapsminister og Stortinget. Det nevnes også at skolene trenger kompetanse i hvordan de kan arbeide for å fremme trygge psykososiale miljø (NOU 2015:2, s. 358). Det er grunn til å sette spørsmålstegn til hvorfor miljøterapeuter ikke lovfestes, når det tydelig kommer frem at skolene trenger mer kompetanse. Det nevnes at det krever hardt arbeid fra lærere, men lærere oppgir å ha for liten tid til å faktisk undervise. Med flere yrkesgrupper i skolen, et godt samarbeid og med et felles mål om å jobbe mot elevenes beste, kan det spekuleres i om det vil være mulig å oppnå et godt psykososialt miljø med god oppfølging til alle elever. Å tilrettelegge bedre på makrosystem tror jeg kunne bidratt til positiv innvirkning på barnas liv, deres muligheter og tilbud på mikro-, meso- og eksonivå. Dersom regjeringen skal lykkes med målsettingene tror jeg at dette kan oppnås ved å ansette flere miljøterapeuter.

7.0 Avslutning

Formålet med denne oppgaven var å belyse problemstillingen «*Hvordan kan miljøterapeuter i skolen legge til rette for et godt psykososialt miljø?*», og med dette gi et bilde av betydningen av det å ha sosialfaglig kompetanse i skolen.

For å oppsummere har jeg i denne litteraturstudien undersøkt hvordan miljøterapeuter kan legge til rette for et godt psykososialt miljø med utgangspunkt i Bronfenbrenners mikro-, meso-, ekso- og makrosystem. Jeg begynte med å finne ulike forskningsartikler som jeg kunne bruke, for å så finne relevant teori. Forskningsartiklene har svært ulike vinklinger og synspunkter, men alle kunne brukes for å besvare min problemstilling. Synspunkter fra lærere, miljøterapeuter, skoleledelse og elever selv har blitt presentert og brukt for å kunne besvare problemstillingen. Teoriene jeg valgte ut ifra forskningsartiklene var Bronfenbrenners bioøkologiske modell, relasjonskompetanse, den systematiske arbeidsmodellen og psykisk helse. Deretter analyserte jeg funnene mine ved hjelp av tematisk analyse. Ved utførelse av den tematiske analysen fant jeg ulike hovedtema som jeg tok utgangspunkt i når jeg skulle skrive drøftingsdelen. Dette var miljøterapeutenes rolle, lærernes rolle, tverrfaglighet, psykososiale utfordringer blant elever og faktorer som kan fremme elevenes psykososiale miljø.

Ut ifra denne studien kan en forstå at miljøterapeuters arbeid anses komplekst og at det ikke finnes noen fasit. Allikevel kan miljøterapeutens relasjonsarbeid, medvirkning, inkludering, samarbeid med foreldre og instanser, et godt tverrfaglig samarbeid og systematisk arbeid ha en positiv betydning for det psykososiale miljøet. Det psykososiale miljøet kan påvirkes på Bronfenbrennes mikro-, meso-, ekso- og makronivå. Arbeid på alle de ulike nivåene står i påvirkning av hverandre og vil ha betydning for elevenes trivsel og oppfattelse av det psykososiale miljøet på skolen. Særlig betydningen av gode relasjoner virker å være av stor betydning for et godt psykososialt miljø. Med de mange utfordringer man kan se at elevene opplever, kan det tenkes at styrking av miljøterapeuter i skolen er noe som bør satses på. Det kan være med å styrke den norske skolen, og elevenes rett på et trygt og godt skolemiljø. Som nevnt tidligere omhandler opplæringslovens kapittel 9A elevenes skolemiljø og presiserer at alle elever har rett til et godt og trygt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring.

Arbeidet for et godt psykososialt miljø kan ikke kun oppnås gjennom kortvarige tiltak. Det bør jobbes med kontinuerlig. Dette krever et systematisert arbeid og et godt tverrfaglig samarbeid,

der alle voksne på skolen jobber mot felles målsettinger. Elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn for alle voksne på skolen. Det kreves ansatte som er i stand til å identifisere elever med ulike behov, noe miljøterapeuter kan være i stand til på bakgrunn av sin utdanning.

Jeg lykkes ikke med å finne statistikk på hvor mange miljøterapeuter som finnes i skolen, men ifølge Borg & Lyng (2019) ansettes nå et økende antall barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere som miljøterapeuter. Studien til Gjertsen et al. (2018) konkluderer med det samme som fellesorganisasjonen (FO), at de faglige og politiske begrunnelsene for styrking av det tverrprofesjonelle arbeidet i skolen, bør implementeres i lovverk. Det psykososiale miljøet har påvirkning på helse og trivsel, og det burde satses på.

7.1 Refleksjon

Jeg synes at dette temaet er noe som det bør forskes videre på slik at miljøterapeuter kan bli et større satsingsområde for skolene. Etter et søk på finn.no den 16.04.22 fant jeg kun to 85 prosent stillinger ledig på en ungdomsskole. Arbeidsoppgavene og de personlige egenskapene som blir vektlagt i annonsen ligner mine funn. Arbeid med enkeltelever og elevgrupper med ulike utfordringer, forebyggende sosialfaglige oppgaver, systemrettet arbeid i skolen og rundt enkeltelever, oppfølging i friminutt, samarbeid med lærere og andre instanser og veiledning av kolleger og foresatte ble nevnt. Av personlige egenskaper blir blant annet det å kunne danne gode relasjoner til elever, foresatte, kolleger og samarbeidspartnere nevnt som særlig viktig.

Studien har sine begrensninger. Jeg fant lite forskning om miljøterapeuter og baserte derfor en del av forskningen min på studier omhandlende læreres synspunkter. Jeg har allikevel prøvd å knytte dette tett opp med miljøterapeuter i skolen. Studien baserer seg også kun på fire forskningsartikler, noe som gjør at man ikke kan trekke helt sikre konklusjoner.

Dersom jeg skulle utført denne studien på masternivå, tror jeg at det ville vært hensiktsmessig å utføre kvalitative intervju og samlet inn egne data for å få en enda bedre forståelse for dette sosiale fenomenet. Da kunne det vært interessant å samle inn data fra miljøterapeuter.

Min førforståelse har vært preget av et at skolene burde satse mer på miljøterapeuter. Etter denne studien, har jeg også dette inntrykket. Jeg tror at miljøterapeuter kan være med på å skape gode psykososiale miljø, som igjen kan føre til økt trivsel og bedre psykisk helse hos elevene. Ved å ansette miljøterapeuter i skolen kan skolene få en bredere kompetanse og større voksentetthet, slik at dette kan virke forebyggende. Det kan tenkes at det burde satses mer på

særlig nå etter at pandemien begynner å nærme seg sin ende. Konsekvensene av pandemien kan vise seg å være større enn vi vet.

8.0 Litteraturliste

* = Selvvalgt pensum

- Holmøy, O., Birkrem, T., Lien, T. & Flaten, K. (2019). Miljøterapeuter i skolen – Et uforløst potensial. *Fontene*. <https://fontene.no/fagartikler/miljoterapeuter-i-skolen--et-uforlost-potensial-6.47.654240.497e12dd76> ***10 sider**
- Borg, E. & Lyng, S.T. (2019). *Sosialfaglig kompetanse i skolen*. Fellesorganisasjonen FO. [Sosialfaglig kompetanse i skolentil_net.pdf \(fo.no\)](https://www.fo.no/Sosialfaglig-kompetanse-i-skolentil-nett.pdf) ***57 sider**
- Borg, E. & Pålshaugen, Ø. (2018). En sak for seg – eller en sak for alle? *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 15(2-3), s.180-190. <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/issn.1504-3010-2018-02-03-09> ***10 sider**
- Braun, V & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 2006(3), 77-101. <https://search-proquest-com.ezproxy.uis.no/docview/223135521?pq-origsite=primo> ***26 sider**
- Bronfenbrenner, U. (1992). Ecological systems theory, i: R. Vasta (red.), *Six theories of child development*. London: Jessica Kingsley Publishers ***64 sider**
- Bru, E., Idsøe, E.C. & Øverland, K. (2017). Psykisk helse i skolen. I Bru, E., Idsøe, E.C. & Øverland, K. (Red). *Psykisk helse i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget. ***11 sider**
- Buli-Holmberg, J. & Engebretsen, C.B. (2019). Elevers sosiale selvoppfatning og lærerens arbeid med psykososialt læringsmiljø. I Olsen, M.H. & Buli-Holmberg, J. (Red). *Psykososialt læringsmiljø*. Oslo: Cappelen Damm akademisk. *** kap 2 = 21 sider**
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6.utg). Oslo: Gyldendal akademisk. ***260 sider**
- Gjertsen, P.Å., Hansen, M. B. V., Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning* 21(2), s. 163-179. https://www.idunn.no/file/pdf/67066455/barnevernspedagogers_sosionomers_og_vernepleieres_rolle_og.pdf ***16 sider**
- Grønvold, E. & Storø, J. (2010). *Miljøarbeid i barnevernet. Systematikk og refleksjon*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gustavsson, U. & Tømmerbakken, N. (2011). *Sosialfaglig kompetanse i skolen. Om samarbeidet mellom lærer og sosialarbeider*. Kommuneforlaget. ***kap 4 = 16 sider**

Johannessen, M. S. (2020, 29.oktober). Øyvind er en utdøende rase i skolen. *NRK Rogaland*. <https://www.nrk.no/rogaland/miljoterapeutene-forsvinner-fra-skolen-1.15196893> ***6 sider**

Karlsen, T., Strand, S.A & Ødegård-Repål, A. (2017). Karakterpress, kroppspress og gjengpress - Fokusgruppeintervju av jenter i 9.klassetrinn etter funn fra Ungdataundersøkelsen. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 14(2), s.109-120. <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/issn.1504-3010-2017-02-03> ***12 sider**

Kvello, Ø. (2018). *Transaksjonsmodellen*, i: Kvello, Ø. (Red.), *Oppvekstmiljø og sosialisering*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Kvisvik, M., Spurkeland, T., Olsen, L. & Finborud, A. (2021). Vi krever lovfesting av miljøterapeuter i skolen. Fellesorganisasjonen FO. <https://fo.no/nyhetsarkiv/vi-krever-lovfesting-av-miljoterapeuter-i-skolen-article9439-28.html> ***1 side**

NOU 2015:2. (2015). *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. ***448 sider**

Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61> *** Kap 9A = 6 sider**

Utdanningsdirektoratet (2020). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen Utdanningsdirektoratet: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/> ***18 sider**

Tjersland, O.A., Engen, G. & Jansen, U. (2018). *Allianser*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Valgfritt pensum: **982 sider**